

Jesteś tu: [Strona główna](#) / [Wszystkie wydarzenia](#) / [Sierpień 1980](#) / [Regiony "Solidarności"](#) /

Radom

Struktury związku powstały tutaj na fali strajków, jaka przeszła przez województwo radomskie we wrześniu 1980 roku. Protestowało kilkadziesiąt zakładów pracy z różnych gałęzi gospodarki, m. in. z przemysłu ciężkiego, chemicznego i lekkiego, budownictwa, handlu i transportu. Wśród postulatów na czoło wysuwały się postulaty podwyżki płac oraz utworzenia niezależnych od władzy związków zawodowych. Do strajków doszło m. in. w Zakładach Metalowych im. Gen. Waltera i Radomskich Zakładach Przemysłu Skórzanego „Radoskór” w Radomiu, Elektrowni „Kozienice” w Świerżach Górnych, „Chemomontażu” w Pionkach, Cementowni „Pokój” w Wierzbicy, Zakładzie Części Samochodowych w Lipsku. W poszczególnych przedsiębiorstwach spontanicznie tworzone tymczasowe komisje założycielskie nowych związków.

3 października 1980 roku część zakładów podjęła strajk ostrzegawczy, protestując przeciwko nie wywiązywaniu się rządu PRL ze zobowiązań wpływających z porozumień. 9 października 1980 roku w Radomiu ukonstytuowały się tymczasowe władze regionalne NSZZ „Solidarność”, występujące pod nazwą „Międzyzakładowa Komisja Założycielska Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” – Ziemia Radomska”. Obszarem działania tych władz stał się obszar ówczesnego województwa radomskiego. W jej skład weszli przedstawiciele zakładów pracy z terenu Radomia i Kozienic: Andrzej Sobieraj – przewodniczący (Zakłady Metalowe im. Gen. Waltera), Rajmund Parton – wiceprzewodniczący (Zakłady ZREMB), Maria Betlej-Smyk – sekretarz (Wojewódzki Szpital Zespolony), Witold Molendowski – skarbnik (Fabryka Łączników), Bolesław Andrzejewski – przewodniczący Komisji Interwencyjnej (Wyższa Szkoła Inżynierska), Antoni Jacek Jerz – sprawy organizacji zebrań (Zakłady Elektronicznej Techniki Obliczeniowej), Marek Czubak – członek MKZ (Zakłady Mechaniczne Gołębiów), Wiesław Kobylko – członek MKZ (Radomskie Zakłady Napraw Samochodów), Zbigniew Makuch – członek MKZ (Elektrownia „Kozienice”), Marek Szymański – członek MKZ (Techmatrans). Od 13 października w Radomiu funkcjonował punkt porad prawnych, utworzony z inicjatywy Zrzeszenia Prawników Polskich dla potrzeb nowo tworzących się związków zawodowych.

W listopadzie tego samego roku z inicjatywy MKZ członkowie „Solidarności” zajęli siedzibę Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych przy ul. Moniuszki w Radomiu, domagając się przydzielenia w niej pomieszczeń dla władz regionalnych NSZZ „Solidarność”. Okupacja budynku została zakończona 27 listopada 1980 roku, kiedy komisja strajkowa tego związku podpisała porozumienie z wojewodą radomskim. Na jego mocy zapewniono „Solidarności” dostęp do środków masowego przekazu w województwie, przywrócono do pracy trzy osoby niesłusznie zwolnione z pracy, przyznano też lokale w budynku WRZZ dla potrzeb jej władz regionalnych..

Od 13 grudnia działała – powołana przez MKZ NSZZ „Solidarność” - „Komisja Rehabilitacyjna „Czerwiec’76”, do której składali wnioski represjonowani po radomskim protestie społecznym z 1976 roku. Komisja zajmowała się rehabilitacją niesłusznie skazanych w procesach sądowych, przywracaniem praw pracowniczych, wyrównywaniem strat materialnych i moralnych osobom poszkodowanym. W skład komisji wchodził: Słotwiński, Czerwiński, Lasocki, Ewa Soból, Leopold Gierek, Marek Czubak. Na jej czele stanął Słotwiński. Od końca stycznia 1981 roku pracami komisji kierował Wiesław Mizerski. Zimą 1980/1981 roku w większych miejscowościach województwa radomskiego trwała akcja powoływania MKZ-ów na szczeblu miejskim, np. w Lipsku 26 listopada 1980 roku, Kozienicach 27 listopada, Szydłowcu 1 grudnia, Pionkach 2 grudnia, Warce 6 grudnia, Białobrzegach 5 stycznia 1981 roku. Proces ten polegał na łączeniu sił zakładowych struktur „Solidarności” i powoływaniu reprezentacji terytorialnej związku na terenie poszczególnych miast.

4 stycznia z inicjatywy Andrzeja Sobieraja powstał Komitet Założycielski „Solidarności” w Kozienicach. W jego pracach brali udział: Bolesław Andrzejewski, Kazimierz Kowalczyk, Andrzej Białas, Wiesław Kuśnierz. Pod koniec stycznia władze regionalne „Solidarności” podjęły akcję propagandową na rzecz zarejestrowania niezależnych związków zawodowych rolników. Nie podejmowano wówczas strajków, ograniczając się do kampanii informacyjnej, wyjaśniającej cele i specyfikę ruchu chłopskiego.

22 stycznia 1981 roku 16 zakładów z terenu województwa radomskiego (w tym 12 z samego Radomia) przystąpiło do czterogodzinnego, ogólnopolskiego strajku ostrzegawczego, w sprawie wprowadzenia wolnych sobót. Protestowano w ten sposób przeciwko stanowisku rządu, który nie chciał zgodzić się na pełną realizację tego postulatu. MKZ „Ziemia Radomska” zachęcił również członków związków do bojkotu pracy w soboty.

6 marca MKZ ogłosił pogotowie strajkowe w wybranych zakładach regionu. Związkowcy z „Solidarności” próbowali w ten sposób zmusić władze do realizacji kilkunastu postulatów, a zwłaszcza do odwołania I sekretarza KW PZPR Janusza Prokopiaka, wojewodę radomskiego Romana Maćkowskiego oraz komendanta wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej Mariana Mozgawę, w związku z ich udziałem w represjach na uczestnikach protestu społecznego w czerwcu 1976 roku. 16 marca, po wizycie w Radomiu Lecha Wałęsy, który uczestniczył w kilkudziesięcym wiecu na stadionie „Broni” i zdecydowanie poparł postulaty MKZ „Ziemia Radomska”, wszyscy zostali odwołani. 17 marca delegacja MKZ z Andrzejem Sobierajem na czele spotkała się z wicepremierem M. F. Rakowskim, uzyskując obietnicę wystania do Radomia komisji rządowej w celu przeprowadzenia negocjacji ze stroną solidarnościową.

20 marca MKZ NSZZ „Solidarność” Ziemia Radomska ogłosił pogotowie strajkowe w regionie. Jego przyczyną była tzw. „prowokacja bydgoska” polegająca na ciężkim pobiciu przedstawicieli władz regionu bydgoskiego „Solidarności”, zaproszonych na posiedzenie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy. 27 marca w wielu zakładach przemysłowych, usługowych oraz instytucjach administracji państwowej odbył się strajk ostrzegawczy, stanowiący część ogólnopolskiego strajku ostrzegawczego NSZZ „Solidarność”. Akcja strajkowa miała w województwie radomskim charakter powszechny, tzn. odbyła się we wszystkich większych zakładach i instytucjach. Planowany na 31 marca strajk powszechny został odwołany przez władze krajowe „Solidarności”.

W kwietniu, na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Limanowskiej w Radomiu został postawiony brzozy Krzyż Katyński, który stanowiąc zaliczkę przyszłego pomnika ku czci ofiar mordu w Katyniu. Inicjatorem postawienia krzyża był MKZ „Ziemia Radomska”.

24 kwietnia rozpoczęły się negocjacje z komisją rządową w sprawie realizacji tzw. Postulatów Radomskich, sformułowanych przez MKZ, które trwały do wprowadzenia stanu wojennego w Polsce. W kwietniu, na wniosek radomskiej „Solidarności” wojewodą radomskim mianowano Feliksa Wojtkuna ze Stronnictwa Demokratycznego.

Pomiędzy 19 maja a 13 czerwca 1981 roku odbyły się dwie tury Zjazdu Delegatów Regionu „Ziemia Radomska”, na którym wybrano jego zarząd i Międzyzakładową Komisję Regionalną (MKR). Na czele Zarządu Regionu stanął ponownie Andrzej Sobieraj. Wybrano także delegatów na I Walny Zjazd NSZZ „Solidarność”. W tej grupie znaleźli się: Antoni Jacek Jerz, Bronisław Zbigniew Kawęcki – ślusarz, magazynier w Państwowych Zakładach Lekarskich „Cezal” w Radomiu, Jan Rejczak – inżynier mechaniki precyzyjnej, starszy asystent w WSI, Janusz Wszeliborski – lekarz w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Radomiu, Andrzej Sobieraj, Ryszard Karnik – tokarz ze Spółdzielni „Spoivo” w Radomiu, Witold Król – technik mechanik, ślusarz w Zakładach metalowych im. Gen. Waltera, Elżbieta Danuta Nowogońska – nauczycielka języka francuskiego w Liceum Ogólnokształcącym w Zwoleniu, Henryk Józef Olszewski – technik obuwniczy z RZPS „Radoskór”, Jerzy Pierzchała – inżynier elektryk z Zakładu Transportu Energetyki w Radomiu oraz Jerzy Wojciech Wdowiak – inżynier elektryk z Zakładów metalowych im. Gen. Waltera.

25 czerwca z inicjatywy władz regionalnych NSZZ „Solidarność” odbyły się uroczyste obchody 5-tej rocznicy Radomskiego Czerwca 1976 roku. Z tej okazji u zbiegu ulic Żeromskiego i 1 Maja poświęcono kamień węgielny pomnika protestu robotniczego z Czerwca’76 wraz z umieszczoną na nim pamiątkową tablicą. W uroczystości uczestniczyli m. in. Lech Wałęsa, Anna Walentynowicz, Zbigniew i Zofia Romaszewscy. Powołano również Społeczny Komitet Budowy Pomnika pod przewodnictwem Bronisława Kawęckiego. Uroczystość została zakończona przejściem przez milicję 5 tys. egzemplarzy okolicznościowej broszury, przygotowanej na tę okazję przez władze regionalne „Solidarności”.

W październiku, z inicjatywy Zarządu Regionu odbył się ogólnopolski zjazd Komitetów Obrony Więzionych za Przekonania.

11 listopada 1981 roku na Rynku w Radomiu odbyła się – zorganizowana przez miejscowe struktury KPN i Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność” - manifestacja patriotyczna, w której wzięło udział kilka tysięcy osób. Przemówienie wygłosili: Andrzej Sobieraj i Jacek Jerz, który przypomniał o zniewoleniu Polski, zbrodniach sowieckich w Katyniu i innych miejscowościach oraz stwierdził, że celem działalności społeczeństwa polskiego powinno być obalenie sowieckiej dominacji i niepodległość Polski.

W listopadzie i grudniu w Radomskiej WSI doszło do strajku okupacyjnego w sprawie odwołania prof. Michała Hebby z funkcję rektora tej uczelni. Strajk wywołał falę strajków solidarnościowych na wielu uczelniach na terenie całego kraju. Kres położyło mu wprowadzenie stanu wojennego (13 grudnia 1981 r.).

3 i 4 grudnia w Radomiu w hali „Radomiaka” odbyło się zamknięte posiedzenie Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność”, które została nagrana przez SB a jego treść ujawniona, głównie z uwagi na radykalne wystąpienia członków KKP i niektórych doradców. Agentem, który dokonał nagrania był przewodniczący regionu pilskiego, Eligiusz Naszkowski. 3 grudnia w hali „Radoskóru” odbyło się ponadto spotkanie przedstawicieli zakładów pracy regionu Ziemia Radomska z Lechem Wałęsą, Marianem Jurczykiem i Janem Rulewskim.

Marek Wierzbicki

